

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere

Vastaus aloitteeseen mielenterveystarkastusten aloittamisesta

Nuorisovaltuusto ehdottaa aloitteessaan mielenterveystarkastusten toteuttamista eri kouluasteilla. ”Mielenterveystarkastuksilla tarkoitetaan ammattilaisen, kuten kuraattorin tai psykologin, toteuttamaa, kouluterveystarkastukseen rinnastettavaa tarkastusta. Tarkastuksessa ammattilainen kohtaisi nuoren ja keskustelisi tämän kanssa hänen psykologisesta ja sosiaalisesta terveydestään. Mielenterveystarkastus voitaisiin suorittaa terveystarkastuksen yhteydessä 5. ja 8. vuosiluokalla sekä toisen asteen 1. vuosiluokalla.”

Terveydenhoitaja tapaa jokaisen peruskoululaisen vuosittain lakisääteisen terveystarkastuksen yhteydessä. Peruskoulun 1., 5. ja 8. luokalla toteutetaan laajat terveystarkastukset, joihin kuuluu myös lääkärintarkastus. Toisella asteella terveystarkastukset pyritään toteuttamaan 1. opiskeluvuotena. Sekä peruskoulun laajojen tarkastusten että toisen asteen tarkastusten sisällöt ovat erittäin monipuoliset ja niissä keskustellaan aina myös psyykkisestä terveydestä ja psykososiaalisesta hyvinvoinnista. Esitietolomakkeet, joissa kysytään sekä somaattiseen terveydentilaan että psyykkiseen hyvinvointiin liittyvistä asioista niin oppilaan itsensä kuin hänen perheensäkin osalta, toimivat keskustelun tukena tarkastuksissa. Mikäli terveystarkastuksessa ilmenee haasteita psyykkisessä hyvinvoinnissa, terveydenhoitaja voi varata oppilaalle/opiskelijalle ajan joko itselleen, lääkärille tai ohjata kuraattorille tai psykologille tarkempaan arvioon ja keskustelutuen piiriin. Terveystarkastusten sisällöt on kansallisesti määritelty ja niissä huomioidaan kokonaisvaltaisesti lapsen/nuoren tilanne ja hyvinvointiin vaikuttavat osa-alueet.

Terveydenhoitajien työtehtävät ja kansallinen mitoitussuositus on määritelty siten, että ne mahdollistavat laajojen ja määräaikaisten terveystarkastusten toteuttamisen 1.-9. luokalla sekä toisella asteella ensimmäisenä opiskeluvuonna. Psykologien ja kuraattorien sitova mitoitus ei

mahdollista jokaisen oppilaan/opiskelijan kohtaamista, vaan näille ammattilaisille ohjaututaan usein toisen ammattilaisen tai vaikkapa opettajan arvion perusteella. Psykologi ja kuraattori tarjoavat matalalla kynnyksellä kohdennetumpaa apua ja tukea. Kaikkia koskettavaa ennaltaehkäisevää työtä tehdään yhteisöllisen työn keinoin.

Jo nykyisellään terveystarkastukset ovat myös mielenterveystarkastuksia ja huolen herätessä oppilas ohjataan tarkempiin selvittelyihin ja tarjotaan keskusteluapua joko opiskeluhuollossa tai tarvittaessa muissa mielenterveyspalveluissa. Psykologin ja kuraattorin työpanosta tarvitaan myös niille lapsille ja nuorille, joilla on jo tunnistettu olevan erityistä tuen tarvetta. Päällekkäisen työn tekeminen ei ole taloudellisesti kannattavaa eikä tehokasta. Sen sijaan, että järjestettäisiin usean ammattilaisen toimesta erillisiä tarkastuksia, on tärkeää huolehtia siitä, että terveydenhoitajan lakisääteisissä terveystarkastuksissa mielenterveyteen liittyvät kysymykset tulevat riittävällä tavalla selvitettyiksi ja jatko-ohjaus ja suunnitelma tehdään yhdessä lapsen ja perheen kanssa aina tarvittaessa. Lisäksi yhteisöllisen työn keinoin voidaan lisätä oppilaiden tietoisuutta psyykkisestä hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä tekijöistä esimerkiksi pitämällä oppitunteja ja tietoiskuja mielenterveyteen liittyvistä aiheista. Myös terveystiedossa käsitellään ko. teemoja.

Pirkanmaan hyvinvointialueella on kokeiltu ryhmäterveystarkastuksia, joissa terveydenhoitaja ja psykologi tai kuraattori ovat yhdessä pitäneet luokalle oppituntia, jossa on käyty läpi ikäluokalle merkittäviä sisältöjä hyvinvointiin ja terveyteen liittyen. Terveystarkastusten psykoedukatiivinen osuus on näin toteutettu ryhmämuotoisena. Tästä on erittäin hyviä kokemuksia niin ammattilaisilta kuin kouluiltakin. Ryhmäterveystarkastuksia on tarkoitus jatkaa edelleen ja niiden sisällöissä voidaan jatkossa huomioida mielenterveyteen liittyvät asiat entistä vahvemmin.

Nuorisovaltuuston aloitteessa todetaan, että ”Pirkanmaan hyvinvointialueen oppilas- ja opiskelijahuollon palvelut ovat kärsineet leikkauksista. Tämä näkyy erityisesti mielenterveyspalveluissa, sillä esimerkiksi kuraattorien ja psykologien työtunteja on vähennetty. Tämän seurauksena ammattilaiset ovat siirtyneet pois hyvinvointialueelta.” Opiskeluhuollossa ei ole vähennetty henkilöstöä eikä myöskään kuraattorien ja psykologien työtunteja. Opiskeluhuollon henkilöstötilanne on tällä hetkellä kuraattorien ja terveydenhoitajien osalta erittäin ja hyvä ja psykologien ja lääkärienkin osalta rekrytointitilanne on kohentunut merkittävästi hyvinvointialueen alkuvaiheen jälkeen. Hyvinvointialueen aloittaessa toimintansa esimerkiksi koulupsykologitehtäviä oli täyttämättä noin 20 ja tällä hetkellä täyttämättä on 1-2 tehtävää.

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuusto vaatii, että koko Pirkanmaalla toteutetaan mielenterveystarkastuksien kokeilu tulevina vuosina ja kokeiluista laaditaan kattava vaikutustenarviointi. Lisäksi tarkastuksia varten tulee budjetoida tarvittavat määrärahat hyvinvointialueen talousarvioon.

Erillisten mielenterveystarkastusten toteuttaminen kaikille 5. ja 8. luokkalaisille sekä toisen asteen opiskelijoille edellyttäisi psykologi- ja kuraattoriresurssiin merkittävää lisäystä. Pirkanmaalla on yhteensä noin 12 000 5. ja 8. luokkalaista sekä yli 27 000 toisen asteen opiskelijaa. Tarkastus tulisi siis järjestää noin 40 000 oppilaalle/opiskelijalle terveydenhoitajan tekemän tarkastuksen lisäksi toisen ammattilaisen toimesta. Mikäli mielenterveystarkastus kestäisi 45 minuuttia, tarvittava työtuntimäärä olisi 30 000 tuntia. Tämä edellyttäisi 20 htv:n työpanosta. Jotta myös muut työtehtävät kyetään toteuttamaan, mielenterveystarkastusten toteuttamiseen vaatima lisäresurssitarve olisi ehkä noin 15 htv:tä. Tämä tarkoittaisi lähes miljoonan euron määrärahalisäystä. Huomioiden hyvinvointialueen vaikean taloustilanteen ja merkittävät sopeuttamistarpeet, kokeilun toteuttaminen nuorisovaltuuston ehdottamalla tavalla ei ole mahdollista. Mielenterveyttä edistävää yhteisöllistä työtä voidaan kuitenkin kehittää nykyisellä resurssilla ja erilaisia hyvinvointia tukevia toimintamuotoja onkin Pirkanmaalla runsaasti. Terveydenhoitajien toteuttamien terveystarkastusten osalta voidaan vielä tähdentää mielenterveyteen liittyvien kysymysten tärkeyttä ja painottaa niiden käsittelyä tarkastuksissa. Lisäksi voidaan kehittää ryhmäterveystarkastuksia ja niiden sisältöjä psyykkistä hyvinvointia tukevaan suuntaan.

Marja Nurmi-Vuorinen

vastuualuejohtaja

Opiskeluhoolto ja lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut